

Factoren die een relatie hebben met de kwaliteit van de opvoedingsomgeving

Een onderzoek naar de relatie tussen het leven in armoede, het hebben van gescheiden ouders, het hebben van problemen thuis en het zijn (geweest) van een vluchteling

Student: A.D.L. Schepers (s3818136)

Begeleider: W.J. Post

2° beoordelaar: J. Brouwer

Rijksuniversiteit Groningen

Faculteit der Gedrags- en Maatschappijwetenschappen

Bachelorwerkstuk Pedagogische Wetenschappen

Juni 2022

Abstract

Every child has the right to a good quality parenting environment in which family and environmental factors play a role. Previous international research found that there are four relevant factors (poverty, having problems at home, having separated parent and being (or having been) a refugee) that have a relationship with the quality of the parenting environment.

The purpose of this study is to find out whether these four factors also influence the quality of the parenting environment of Dutch children. Since every child has a right to life and development and every culture has its own norms and values in this regard, it is important to investigate this also with Dutch children. From this follows the research question "What variables influence the quality of the educational environment of eight to eighteen-year-old children in the Netherlands? The quality of the educational environment is formed by fourteen environmental conditions from the BIC-S. To answer the research question, an observational, cross-sectional, quantitative study was conducted using the 2018 questionnaire 'If you ask us: De Kinderombudsman op Kinderrechtentour'. Hereby, the sample (N=1688) consists of eight- to eighteen-year-old children from the Netherlands.

Using scatter plots, boxplots, and t-tests, the questionnaire data showed that living in poverty, having divorced parents, and having problems at home have a negative relationship with the quality of the parenting environment. In addition, it was found that being a refugee in the Netherlands or not made no difference in the final quality of the parenting environment. Based on this, it is recommended that if one wants to improve the quality of the parenting environment of Dutch children, there should be a focus on children who live in poverty, have divorced parents and/or have problems at home. Possible follow-up research could make use of the new version of the BIC-S.

Key words: parenting environment, poverty, divorced parents, problems at home, refugee

Inleiding

Het merendeel van de Nederlandse kinderen geeft aan gemiddeld genomen tevreden te zijn met hun leven (Verheul & De Jong, 2016). Maar hoe zit het met de kwaliteit van de opvoedingsomgeving? Volgens artikel 6 van het IVRK heeft ieder kind recht op leven en ontwikkeling. Hierbij gaat het om een veilige omgeving waarin kinderen zich kunnen ontwikkelen. Een omgeving zonder oorlog of armoede, waar kinderen naar school kunnen en beschermd worden tegen mishandeling (Verenigde Naties, 1989).

Opvoeding vereist, zowel thuis als op school, een positief opvoedingsklimaat. Hieronder wordt verstaan een omgeving waarin een jeugdige zich veilig en vertrouwd voelt, goed wordt verzorgd en waarin er sprake is van de mogelijkheid tot zelfontplooiing en het aanleren van nieuwe vaardigheden (Richtlijnen Jeugdhulp, 2018). Als de opvoedingsomgeving goed is, worden de kinderen positief uitgedaagd en gestimuleerd. Zo zijn ze in staat om hun in aanleg aanwezige mogelijkheden verder te ontwikkelen (Van Eijkeren, 2012). Psycholoog Abraham Maslow stelde vast dat kinderen wiens fysieke behoeften niet worden bevredigd, zoals de behoefte aan veiligheid, moeite hebben om volledig te ontwikkelen. Wanneer kinderen zich niet veilig voelen, zijn ze minder goed in staat om zich bijvoorbeeld te concentreren op school (Maslow, 1970). Gevolgen die hierdoor kunnen ontstaan zijn zowel aandachtsproblemen, verminderd cognitief functioneren en prestatieproblemen (Frieze, 2015). Maslow ontwikkelde het model '*Hierarchy of Needs*' waar hij in vijf niveaus het patroon van behoeftebevrediging beschrijft. De theorie is gebaseerd op het idee dat ieder mens bepaalde basisbehoeftes heeft die vervuld moeten worden (Maslow, 1970). Bij niveau één, twee en drie draait het om fysiologische behoeftes (slapen, eten, drinken), veiligheidsbehoeftes (geborgenheid, stabiliteit) en sociale behoeftes (vriendschap, acceptatie). Pas wanneer deze behoeftes zijn bevredigd, is men in staat om door te gaan naar niveau vier en vijf waarbij het draait om erkenning, waardering en zelfrealisatie (McLeod, 2007). Uit deze theorie blijkt dat de opvoedingsomgeving, wat terugkomt in niveau één, twee en drie, een voorwaarde vormt voor verdere ontwikkeling. Pas wanneer de opvoedingsomgeving voldoende is, kunnen mensen in staat zijn om zich te gaan richten op hun carrière, reputatie, individuele interesses en zelfverwerkelijking (Shi & Lin, 2020).

In het onderzoek van Ten Brummelaar et al., (2014) wordt aan de hand van de veertien omgevingsvoorwaarden de opvoedingsomgeving in beeld gebracht. Wanneer de omgevingsvoorwaarden goed of voldoende zijn, dan groeit een kind op in een stimulerende en veilige omgeving. Op die manier bepalen de omgevingsvoorwaarden hoe geschikt de omgeving van een kind is voor een fijne jeugd en een goede ontwikkeling. Deze omgevingsvoorwaarden zijn in overeenstemming met het VN-verdrag inzake de Rechten van het Kind opgesteld om het

welzijn en de ontwikkeling van jongeren te bevorderen (Ten Brummelaar, 2014). De veertien voorwaarden bestaan onder andere uit zeven voorwaarden voor de gezinssituatie. Dit zijn *verzorging, opvoeding, structuur, veiligheid thuis, goede voorbeeld ouders, aandacht van ouders* en *interesse van ouders*. De overige zeven voorwaarden hebben betrekking op de sociale en culturele omgeving, deze voorwaarden zijn *veiligheid buurt, respect, andere volwassenen sociaal netwerk, school & vrije tijd, contact met vrienden, goede voorbeeld omgeving* en *zekerheid*. De bestaande internationale literatuur biedt inzicht in welke factoren de opvoedingsomgeving zowel positief als negatief beïnvloeden. Uit onderzoek blijkt dat wanneer kinderen een negatief opvoedingsklimaat hebben, dit emotioneel erg pijnlijk kan zijn waarbij de psychische impact jarenlang kan aanhouden (Pracana & Wang, 2020).

Allereerst bleek uit het onderzoek van Johnson, Fulco en Augustyn (2019) dat specifieke gezinsstressoren binnen het gezin, zoals armoede, het risico op overmatig alcoholgebruik vergroot bij de ouders. Vervolgens zorgt dit overmatige alcoholgebruik voor een negatief gezinsklimaat (Tweed & Ryff, 1996). Dit komt doordat deze kinderen hogere niveaus van conflict en lagere niveaus van cohesie ervaren. Daarnaast bleek dat kinderen uit gezinnen met geldzorgen vaak worden uitgesloten. Op die manier kan armoede leiden tot een beperkte ontwikkeling en sociaal isolement (Nederlands Jeugdinstituut, 2022). Armoede zou daarom een relevante risicofactor kunnen zijn voor de kwaliteit van de opvoedingsomgeving van gezinnen.

Maar ook het zijn (geweest) van een vluchteling in Nederland kan levenslange negatieve gevolgen hebben voor kinderen en hun ouders. Deze gezinnen leven in een conflict- of crisissituatie met extreme en langdurige tegenspoed en dit beïnvloedt de opvoedingsomgeving negatief (Mansur, 2021). Op die manier lopen vluchtelingen een verhoogd risico op geestelijke gezondheidsproblemen en een laag subjectief welzijn (Walter, Fuchs, Schupp & Von Scheve, 2020). Dit wordt bevestigd door het onderzoek van Os et al., (2018) wat aantoont dat deze kinderen in het land van herkomst vaak een opvoedingsmilieu hadden wat van onvoldoende kwaliteit was, wat zorgt voor onder andere emotionele problemen en stresssymptomen.

Bovendien kunnen jongeren thuis te maken krijgen met problemen. Voorbeelden hiervan zijn ongunstige jeugdervaringen zoals het meemaken van geweld, ouders met gezondheidsproblemen en verwaarlozing. Deze ervaringen kunnen de gezonde hersenontwikkeling verstoren waardoor er blijvende negatieve gevolgen kunnen optreden voor het welzijn van de kinderen (CDC, 2019). Ook is het duidelijk dat blootstelling aan trauma kan leiden tot “verslechtering van het schoolfunctioneren en agressief en delinquent gedrag” (Jaycox et al., 2009). Deze problemen in de thuissituatie zorgen voor risicovolle opvoedingsklimaten (Mullola et al., 2021). Tevens beïnvloeden gezondheidsproblemen de opvoedingsomgeving

negatief. Al met al kunnen problemen in de thuissituatie dus een risicofactor zijn voor de opvoedingsomgeving (González et al., 2021).

Daarnaast bleek dat gescheiden ouders over het algemeen minder betrokken zijn bij de schoolcarrière van hun kind, wat invloed kan hebben op de opvoedingsomgeving (Colpin et al., 2004). Bovendien gaat een echtscheiding vaak samen met spanningen in huis en emotionele problemen (Nederlands Jeugdinstituut, 2022). Enkele gevolgen op de korte termijn zijn meer externaliserende en geïnternaliseerde problemen, problemen in vriendschapsrelaties en een zwakkere band met ouders (Amato, 2006). Deze laatste twee hebben onder andere te maken met de opvoedingsomgeving.

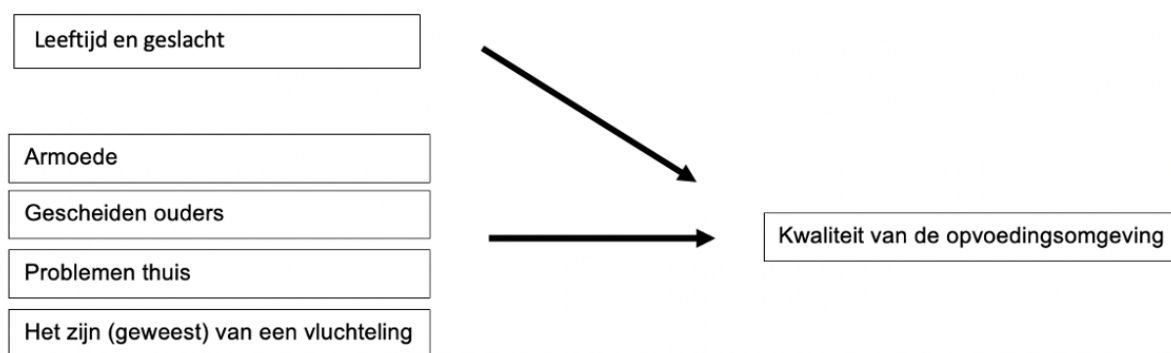
Kortom, uit de gebruikte internationale wetenschappelijke literatuur blijkt dat deze vier factoren, armoede, het zijn (geweest) van een vluchteling, gescheiden ouders en het hebben van diverse problemen thuis zoals geweld, gezondheidsproblemen en verwaarlozing de opvoedingsomgeving negatief beïnvloeden. De gevolgen zijn divers zoals hogere kans op een beperkte ontwikkeling, sociaal isolement, geestelijke gezondheidsproblemen, laag subjectief welzijn, stresssymptomen, agressief en delinquent gedrag, problemen in vriendschapsrelaties en zwakkere band met ouders.

Daarnaast bleek uit de literatuur dat geslacht en leeftijd ook een rol spelen bij de manier hoe kinderen hun opvoedingsomgeving beoordelen. Uit het onderzoek van Otto et al., (2020) bleek uit zelfrapportages dat mannen positiever naar hun eigen leven en welzijn kijken. Mannen beschouwden hun familie als meer aanmoedigend op het gebied van persoonlijke groei en daarnaast ervaren en rapporteren vrouwen eerder conflicten (Young, 2019). Uit de neurobiologie wordt verondersteld dat de hersenen van jonge kinderen nog erg plastisch zijn waardoor de responsiviteit van de kinderen op de omgevingsinput groot is. Op die manier zouden negatieve invloeden van buitenaf grote effecten kunnen hebben op het gedrag van jonge kinderen doordat zij hier gevoeliger voor zijn (Hoyt et al., 2019).

Kortom, het is van belang dat de opvoedingsomgeving voldoende is, zodat kinderen in de gelegenheid zijn om zich optimaal te kunnen ontwikkelen. Om die reden is het relevant om te onderzoeken of de resultaten uit de internationale literatuur ook van toepassing zijn op de Nederlandse kinderen en in hoeverre de factoren een relatie hebben met de kwaliteit van de opvoedingsomgeving. Op basis van de bestaande literatuur worden er wel overeenkomsten verwacht, maar er wordt niet vanuit gegaan dat alle uitkomsten te generaliseren zijn naar de Nederlandse kinderen aangezien het opvoedingsklimaat van vele factoren afhangt en iedere cultuur zijn eigen normen en waarden daarin heeft. Culturen verschillen bijvoorbeeld in de mate waarin het ouderschap wordt gedeeld door ouders en/of andere personen. Uit het onderzoek van Sotomayor-Peterson et al., (2013) blijkt dat hoe groter de mate van gedeeld ouderschap, hoe

positiever het emotionele klimaat wordt ervaren door de kinderen. Daarnaast hechten Afrikaanse culturen meer waarde aan primaire zorg en lichaamscontact terwijl bij de West-Europese cultuur communicatie en exclusieve aandacht prioriteit heeft (Keller, Voelker, & Yovsi, 2005). Hierdoor zouden de verschillende culturen het opvoedingsklimaat anders beoordelen vanuit hun eigen perspectief en hun eigen normen en waarden waardoor het niet geheel te generaliseren is naar de Nederlandse kinderen. Hieruit volgt de volgende onderzoeksvraag *‘Welke factoren hebben invloed op de kwaliteit van de opvoedingsomgeving van acht tot achttienjarige kinderen in Nederland?’* In dit onderzoek zal de focus liggen op de vier factoren die uit de internationale literatuur naar voren kwamen, namelijk *armoede*, het zijn (geweest) van een *vluchteling* in Nederland, *gescheiden ouders* en *problemen thuis* zoals geweld, gezondheidsproblemen en verwaarlozing.

Figuur 1: Mogelijke factorendie een relatie hebben met de opvoedingsomgeving

Methode

Design

Om te bepalen welke factoren een relatie hebben met het opvoedingsklimaat, wordt er een observationeel, cross-sectioneel, kwantitatief onderzoek uitgevoerd. Voor dit onderzoek werd er gebruik gemaakt van de resultaten op de vragenlijst *‘Als je het ons vraagt: De Kinderombudsman op Kinderrechtertour’* wat op één moment, tussen dertien september en drie november 2018, is ingevuld.

Participanten

De doelpopulatie betreft alle kinderen tussen de acht en achttien jaar in Nederland. De onderzoekspopulatie zijn 1705 kinderen uit Nederland tussen de acht en achttien jaar oud. Het is een aselechte steekproef aangezien kinderen vrijwillig via een computer of smartphone de vragenlijst konden invullen. De inclusiecriteria zijn dat de kinderen een jongen of meisje zijn, een computer of smartphone tot hun beschikking hadden, in Nederland wonen en de Nederlandse taal beheersen.

Van de 1705 kinderen is 43% een jongen, 56% een meisje en 1% heeft *‘anders’* heeft ingevuld. De zeventien personen die *‘anders’* hebben gekozen, zijn geëxcludeerd uit de analyse aangezien de categorie onduidelijk is en erg divers kan zijn. Op die manier zorgt de categorie voor

onbruikbare data en is het lastig om conclusies te kunnen doen over de groep 'anders'. De gemiddelde leeftijd van de kinderen is 12 jaar oud.

Instrumenten en variabelen

De afhankelijke variabele betreft de kwaliteit van de opvoedingsomgeving, gemeten door het gevalideerde instrument BIC-S: The Best Interest of the Child Self-Report van Kalverboer en Zijlstra (2006). Bij dit instrument wordt de opvoedingsomgeving samengesteld door veertien omgevingsvoorwaarden. Op basis van kinderen in detentiecentra of beveiligde behandelcentra is gesteld dat de BIC- Questionnaire een betrouwbare (,89) en valide maatstaf is voor de algehele kwaliteit van de opvoedingsomgeving van kinderen (Kalverboer et al., 2012). Daarom kan ervan uit worden gegaan dat de BIC-S, waar de BIC-Questionnaire betrekking op heeft, ook voldoende betrouwbaar is.

Over elke omgevingsvoorwaarde wordt er één vraag gesteld in de vragenlijst van de Kinderombudsman die de kinderen met *onvoldoende (1), matig (2), voldoende (3) of goed (4)* kunnen beantwoorden. Vervolgens kan er voor iedere respondent een totaalscore berekend worden waarbij alle scores op de veertien omgevingsvoorwaarden worden opgeteld. De opvoedingsomgeving heeft hierdoor een range wat loopt van 14 tot en met 56 waarbij geldt hoe hoger de score, hoe hoger het kind de kwaliteit van zijn of haar opvoedingsklimaat heeft beoordeeld.

De onafhankelijke variabelen zijn armoede, het zijn (geweest) van een vluchteling in Nederland, gescheiden ouders die niet meer normaal met elkaar om kunnen gaan en het hebben van problemen thuis zoals geweld, gezondheidsproblemen en verwaarlozing. In de vragenlijst '*Als je het ons vraagt: De Kinderombudsman op Kinderrechtentour*' kunnen de kinderen aangeven of er wel (1) of geen (0) sprake is van armoede, het zijn van een vluchteling, het hebben van gescheiden ouders of het hebben van problemen thuis. De diverse soorten problemen thuis worden hierbij door één variabele gedekt waarbij er geen onderscheid wordt gemaakt tussen type problemen thuis.

Data-analyse plan

In dit onderzoek zijn de data geanalyseerd door middel van SPSS-versie 26. Ten eerste is de beschrijvende statistiek uitgevoerd om de kwaliteit van de opvoedingsomgeving, armoede, problemen thuis, gescheiden ouders en het zijn (geweest) van een vluchteling in beeld te krijgen en samen te vatten wanneer dat relevant was. Dit is gedaan op basis van een histogram. Daarna zijn alle relaties tussen armoede, gescheiden ouders, problemen thuis en het zijn (geweest) van een vluchteling met de kwaliteit van de opvoedingsomgeving in beeld gebracht. Dit is gedaan door middel van een scatterplot, t-toetsen en boxplots. Hierbij zijn leeftijd en geslacht ook meegenomen. Ten slotte is er een meervoudige regressieanalyse uitgevoerd met alleen de

variabelen die een significante relatie hebben met de kwaliteit van de opvoedingsomgeving om te kijken of er meerdere variabelen zijn die tegelijkertijd invloed hebben op de opvoedingsomgeving. Nadat het model is geschat, zijn de assumpties voor een lineaire regressieanalyse gecheckt. Het gaat hierbij om multicollineariteit, homoscedasticiteit en normaliteit en dit is getoetst door middel van een P-P plot en een spreidingsdiagram van de residuen. Bij beide regressieanalyses wordt er een significantieniveau van 5% aangehouden. Hierbij is er ook gelet op uitbijters.

Gestandaardiseerde uitbijters met een waarde $<-2,50$ en $>2,50$ zijn vervolgens verwijderd en opnieuw is de meervoudige regressieanalyse uitgevoerd. Er is een poweranalyse uitgevoerd om te bepalen of dit onderzoek voldoende power heeft. Voor de meervoudige regressieanalyse met een steekproefgrootte van 1688, een significantieniveau van 5% en een power van .80, kan een groot effect worden aangetoond (Cohen, 1992). Bij sprake van missende data, zal de data van de participant(en) niet worden meegenomen in de analyses.

Procedure

De Kinderombudsman heeft in 2018 de data voor dit onderzoek verzameld tussen 13 september en 3 november 2018. Dit is gedaan via een online vragenlijst voor kinderen tussen de acht en achttien jaar oud in Nederland. De kinderen zijn door de Kinderombudsman op verschillende manieren geworven, zoals via flyers, scholen, sociale media, jeugdorganisaties (Nederlandse Jeugdraad, LOC en Speaking Minds) en werkbezoeken. De kinderen waren in staat om ieder moment te mogen stoppen met het invullen van de vragenlijst. De data zijn opgeslagen op een beveiligde server van de Rijksuniversiteit te Groningen waarbij de gegevens niet herleidbaar zijn tot individuen.

Resultaten

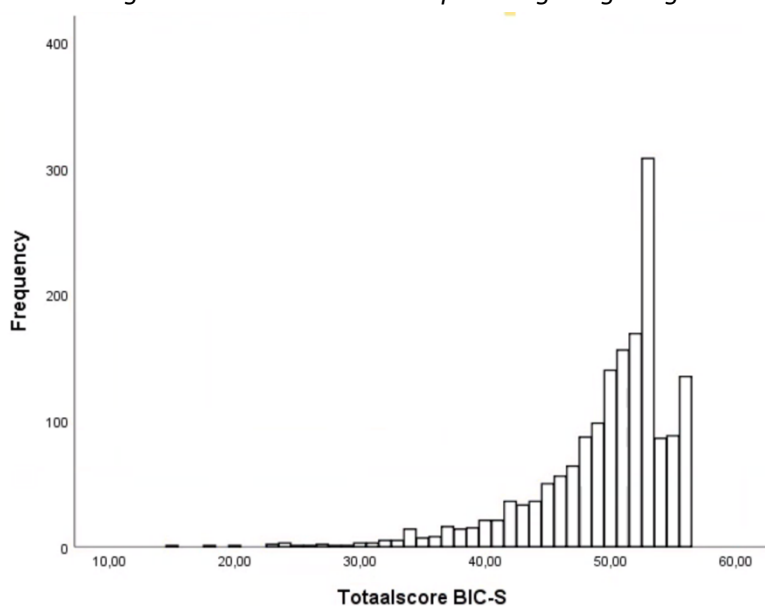
Beschrijvende statistiek

Aan dit onderzoek hebben 1688 kinderen deelgenomen. De kinderen zijn tussen de acht en achttien jaar oud waarbij de gemiddelde leeftijd 12,13 jaar oud is met een standaarddeviatie van 2,76. De kinderen bestaan uit 954 meisjes (56,50%) en 734 jongens (43,50%). Uit de beschrijvende analyse blijkt dat 119 (6,98%) kinderen aangeven in armoede te leven, 144 (8,45%) problemen thuis hebben, 125 (7,33%) gescheiden ouders hebben die niet meer normaal met elkaar om kunnen gaan en 20 (1,17%) een vluchteling (geweest) te zijn in Nederland.

De kwaliteit van de opvoedingsomgeving heeft een range wat loopt van 15 tot en met 56. Het gemiddelde is 49,57 met een standaarddeviatie van 5,57. In figuur 1 is te zien dat er sprake is van een links scheve verdeling. Er is een piek te zien bij een somscore van 53 op de BIC-S. Bij alle variabelen blijken er geen missende data te zijn.

Figuur 1

Verdeling van de kwaliteit van de opvoedingsomgeving

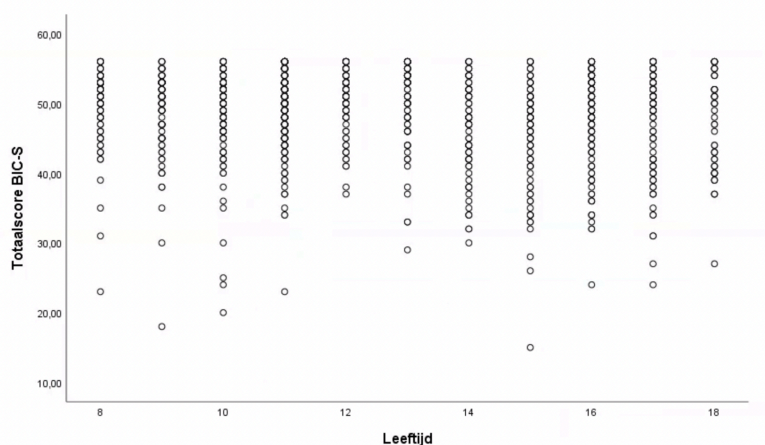
Toetsende statistiek

Relatie tussen leeftijd en de kwaliteit van opvoedingsomgeving

correlatie tussen leeftijd en kwaliteit van opvoedingsomgeving is $-,19$ met $p < ,001$. Leeftijd is dus een significante voorspeller voor de kwaliteit van opvoedingsomgeving. Wanneer de leeftijd toeneemt met 1 jaar, neemt gemiddeld gezien de score op de BIC-S af met $,19$.

Figuur 2

Spreadingsdiagram van leeftijd en totaalscore op kwaliteit van leven

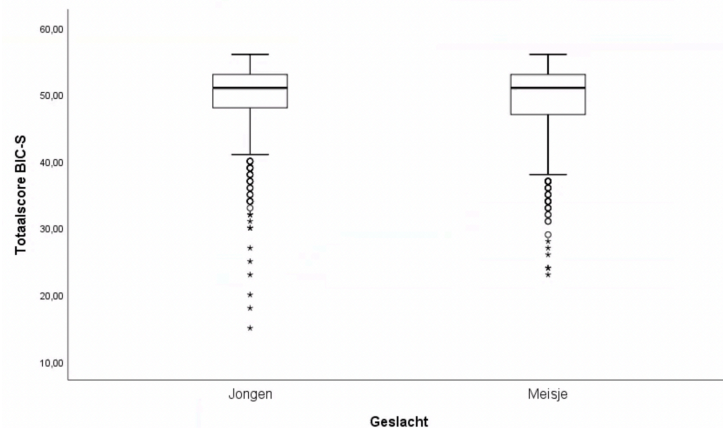
Relatie tussen geslacht en de kwaliteit van opvoedingsomgeving

De gemiddelde somscore op BIC-S voor jongens is $49,73$ met een standaarddeviatie van $5,64$. Voor meisjes is de gemiddelde somscore $49,47$ met een standaarddeviatie van $5,52$. Het verschil in gemiddelden is $0,26$. Het betrouwbaarheidsinterval loopt van $[-,28 ; ,79]$. $0,20\%$ van de variantie in kwaliteit van opvoedingsomgeving kan verklaard worden door geslacht. De regressiecoëfficiënt van is

0,26 en niet significant ($t(1688) = 0,93$ $p = ,351$). In Figuur 3 is te zien dat er bij beide categorieën veel uitbijters aanwezig zijn.

Figuur 3

Verdeling van de kwaliteit van de opvoedingsomgeving jongens vergeleken meisjes

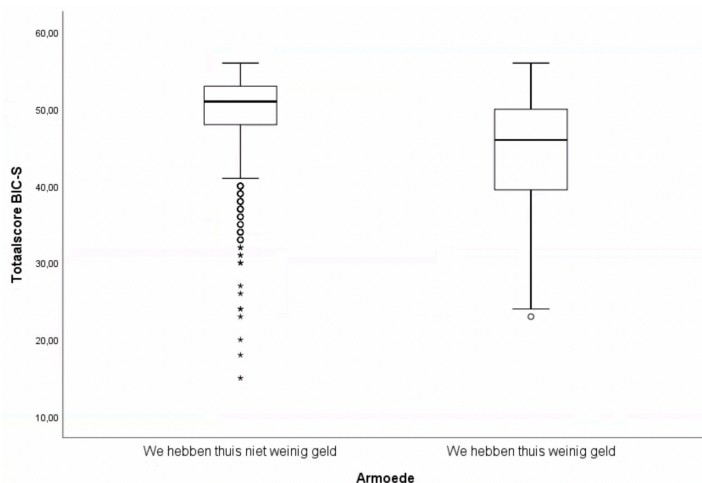

Relatie tussen armoede en de kwaliteit van opvoedingsomgeving

Gemiddelde somscore op BIC-S voor de groep die wel in armoede leeft is 44,38 met een standaarddeviatie van 7,54. De gemiddelde somscore op BIC-S voor de groep die niet in armoede leeft is 49,97 met een standaarddeviatie van 5,20. Het verschil is 5,59. Het 95% betrouwbaarheidsinterval wat hierbij hoort is [4,57 ; 6,61]. 0,1% van de variantie in kwaliteit van opvoedingsomgeving kan verklaard worden door armoede. De regressiecoëfficiënt van armoede is -5,59 en significant ($t(1688) = -10,78$; $p < ,001$).

Figuur 4

Verdeling van de kwaliteit van de opvoedingsomgeving bij wel en geen armoede

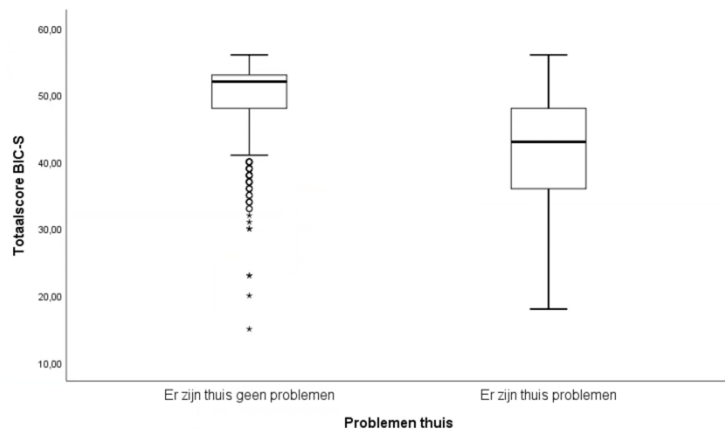
Relatie tussen problemen thuis en de kwaliteit van opvoedingsomgeving

Gemiddelde somscore op BIC-S voor de groep die thuis problemen heeft, is 41,83 met een standaarddeviatie van 4,72. De gemiddelde somscore op BIC-S voor de groep die geen problemen thuis heeft, is 50,28 met een standaarddeviatie van 4,76. Het verschil is 8,45. Het 95%

betrouwbaarheidsinterval wat hierbij hoort is [7,57 ; 9,33]. 17,20% van de variantie in opvoedingsomgeving kan verklaard worden met problemen thuis. De regressiecoëfficiënt van problemen thuis is -8,45 en significant ($t(1688) = -18,83$ $p < ,001$).

Figuur 5

Verdeling van de kwaliteit van de opvoedingsomgeving bij wel en geen problemen thuis

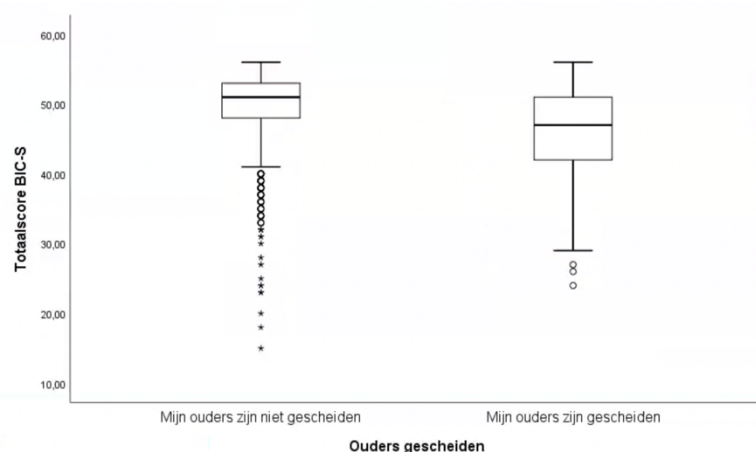

Relatie tussen gescheiden ouders en de kwaliteit van opvoedingsomgeving

Gemiddelde somscore op BIC-S voor de groep die gescheiden ouders heeft, is 45,44 met een standaarddeviatie van 7,07. De gemiddelde somscore op BIC-S voor de groep die geen gescheiden ouders heeft, is 49,91 met een standaarddeviatie van 5,31. Verschil is 4,46. Het 95% betrouwbaarheidsinterval wat hierbij hoort is [3,46 ; 5,47]. 4,3% van de variantie in opvoedingsomgeving kan verklaard worden met gescheiden ouders die niet meer normaal met elkaar om kunnen gaan. De regressiecoëfficiënt van gescheiden ouders is -4,46 en significant ($t(1688) = -8,71$ $p < .001$).

Figuur 6

Verdeling van de kwaliteit van de opvoedingsomgeving bij wel en geen gescheiden ouders

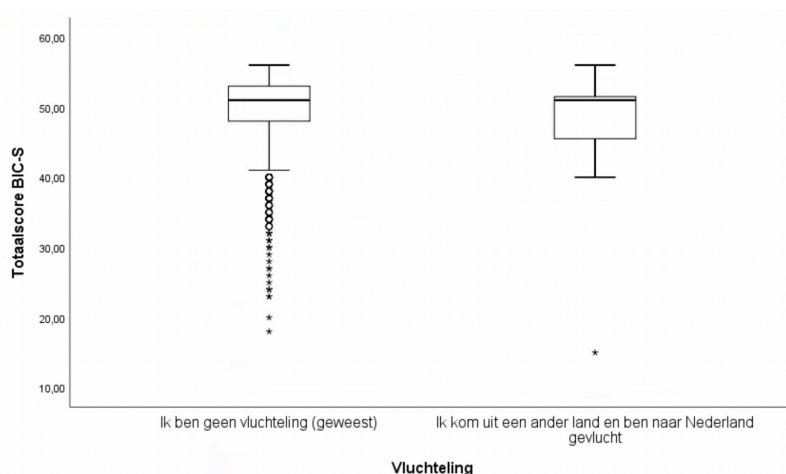
Invloed van vluchteling op kwaliteit van opvoedingsomgeving

Gemiddelde somscore op BIC-S voor de groep die naar Nederland is gevlucht, is 47,42 met een standaarddeviatie van 9,04. De gemiddelde somscore op BIC-S voor de groep die niet naar

Nederland is gevlucht is 49,61 met een standaarddeviatie van 5,52. Het verschil is 1,67. Het 95% betrouwbaarheidsinterval wat hierbij hoort is [-,33; 4,71]. 0,2% van de variantie in opvoedingsomgeving kan verklaard worden met het zijn (geweest) van een vluchteling in Nederland. De regressiecoëfficiënt van het zijn (geweest) van een vluchteling is -1,67 en niet significant ($t(1688) = -1,70$ $p = ,089$).

Figuur 7

Verdeling van de kwaliteit van de opvoedingsomgeving bij het wel en niet zijn (geweest) van een vluchteling in Nederland

De resultaten van de meervoudige regressieanalyse met de vier significante voorspellers ($p < ,001$) armoede, problemen thuis, het hebben van gescheiden ouders die niet meer normaal met elkaar om kunnen gaan en het zijn (geweest) van een vluchteling ($p < ,001$) zijn weergegeven in tabel 2. Hieruit bleek dat 21,00% van de variantie in de kwaliteit van opvoedingsomgeving verklaard kan worden door leeftijd, armoede, problemen thuis en gescheiden ouders. Alle verklarende variabelen hebben een negatieve t -waarde wat inhoudt dat er een negatieve relatie is tussen de variabele en de kwaliteit van de opvoedingsomgeving.

Tabel 2

Meervoudige regressie-analyse tussen de significante variabelen en de kwaliteit van opvoedingsomgeving (N=1688)

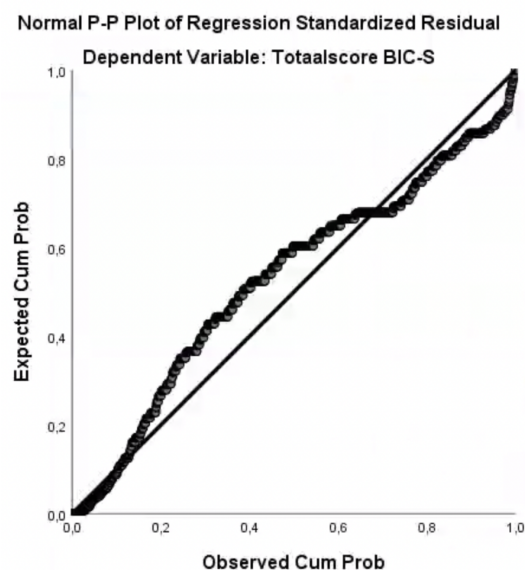
Variabelen	b (se)	t	95%BI	p-waarde
Intercept	52,89 (.55)	96,12	[51,81 ; 53,97]	< ,001
Leeftijd	-,20 (.05)	-4,43	[-,29 ; -,11]	< ,001
Armoede	-2,60 (.51)	-5,09	[-3,61 ; -1,60]	< ,001
Problemen thuis	-6,97 (.47)	-14,83	[-7,89 ; -6,04]	< ,001
Gescheiden ouders	-1,96 (.49)	-3,99	[-2,92 ; -,99]	< ,001
Adjusted R ²	,21			

Assumpties

Wat betreft multicollineariteit is gebleken dat de hoogste VIF-waarde 1,152 bedraagt. Hierdoor lijkt er geen sprake te zijn van een (te) sterk verband tussen de verklarende variabelen onderling. Uit figuur 8 blijkt dat de residuen niet helemaal normaal verdeeld zijn. Daarnaast blijkt uit figuur 9 dat er sprake is van lichte afwijkingen van homoscedasticiteit met enkele uitbijters.

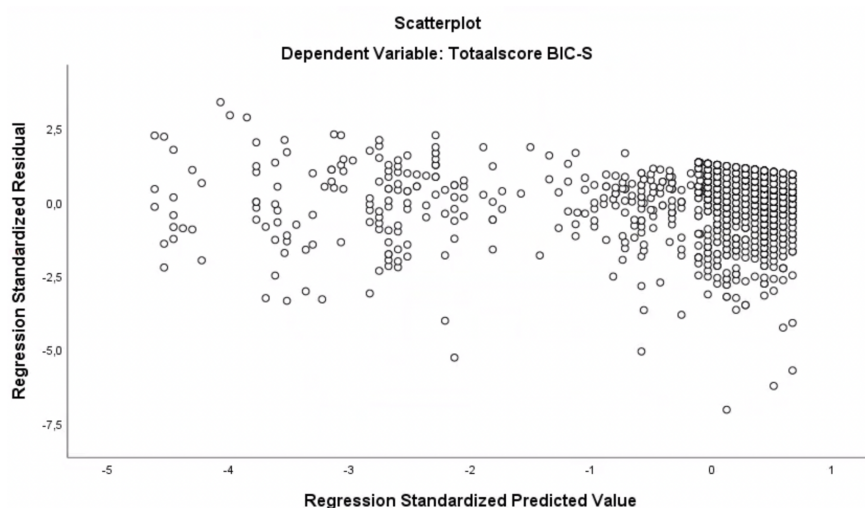
Figuur 8

De gestandaardiseerde residuen afgezet tegen normaal verdeelde residuen

Figuur 9

Spreadingsdiagram van de gestandaardiseerde residuen van de kwaliteit van de opvoedingsomgeving

Na het verwijderen van de zeventien uitbijters ($<-2,5$ en $>2,5$) bleek uit de regressieanalyse dat de t -waarden van de verklarende variabelen meer negatief zijn geworden, en de 95%-betrouwbaarheidsintervallen smaller. Dit zou betekenen dat de effecten nog signifikanter zijn geworden. Echter, het gaat hier om zeer kleine verschillen. Daarnaast is de verklaarde variantie van

,21 naar ,26 verhoogd wat betekent dat door het verwijderen van de uitbijters, 5% meer van de variantie in de kwaliteit van de opvoedingsomgeving verklaard wordt door leeftijd, armoede, problemen thuis en gescheiden ouders. De richting van de relaties tussen de variabelen blijven gelijk waardoor de conclusies ook gelijk blijven.

Discussie

De aanleiding voor huidig onderzoek was het in kaart brengen van de relaties tussen de vier factoren en de kwaliteit van de opvoedingsomgeving voor acht tot achttienjarige kinderen in Nederland en daarbij kijken of dit overeenkomt met de bestaande buitenlandse literatuur. Concluderend kan worden gesteld dat er factoren gevonden zijn die de kwaliteit van de opvoedingsomgeving negatief beïnvloeden. Er is een verband gevonden tussen het leven in armoede, het hebben van gescheiden ouders die niet meer normaal met elkaar om kunnen gaan en het hebben van problemen thuis én de kwaliteit van de opvoedingsomgeving. Mansur (2021) toonde aan dat het zijn (geweest) van een vluchteling de kwaliteit van de opvoedingsomgeving negatief beïnvloedt. Echter, uit de resultaten van huidig onderzoek bleek dat kinderen die een vluchteling zijn (geweest) in Nederland niet opmerkelijk hoger of lager scoren op de kwaliteit van de opvoedingsomgeving dan kinderen die geen vluchteling zijn (geweest) in Nederland. Een mogelijke verklaring voor dit resultaat is dat de groep kinderen die een vluchteling is (geweest) in Nederland en de vragenlijst heeft ingevuld erg klein is, namelijk 19 van de 1688 kinderen (1,1%). Dit is een powerprobleem en vormt een bedreiging voor de representativiteit en daardoor ook voor de betrouwbaarheid. Hierdoor is de kans klein dat het gevonden verschil in kwaliteit van de opvoedingsomgeving voor de groep kinderen die een vluchteling is (geweest) in Nederland werkelijk bestaat in de populatie. Een suggestie voor vervolgonderzoek zou zijn om op zoek te gaan naar een grotere groep kinderen die een vluchteling is (geweest) in Nederland. Daarnaast is het van belang dat de overige groepen ook groter worden zodat de gehele steekproef representatief blijft. Een inhoudelijke verklaring van het verschijnsel dat de kwaliteit van de opvoedingsomgeving zowel gelijk is voor het wel of niet zijn (geweest) van een vluchteling in Nederland kan te maken hebben met dat er nog steeds in zekere mate kan voldaan worden aan de veertien omgevingsfactoren. Wanneer ouders en kinderen niet van elkaar zijn gescheiden, kunnen kinderen nog steeds de vertrouwensrelatie met hun ouders en/of andere familieleden behouden waarbij ouders interesse tonen en kinderen het gevoel kunnen ervaren dat ze belangrijk zijn. Daarnaast kunnen kinderen veiligheid voelen in Nederland en krijgen ze de mogelijkheid om naar school te gaan en vrije tijd te hebben. Om deze redenen zou het mogelijk kunnen zijn dat kinderen die een vluchteling zijn (geweest) in Nederland vergelijkbaar scoren met kinderen die geen vluchteling zijn (geweest) in Nederland.

Een verklaring voor waarom armoede samenhangt met een opvoedingsomgeving van lagere kwaliteit zou kunnen zijn mensen die in armoede leven moeite zouden kunnen hebben met het

voldoen aan bepaalde normen zoals op het gebied van kleding, voeding en uitjes (Kalthoff, 2020). Een verklaring voor waarom het hebben van problemen thuis samenhangt met een opvoedingsomgeving van lagere kwaliteit zou kunnen zijn doordat deze mensen moeite zouden kunnen hebben met het voldoen aan bepaalde condities op het gebied van verzorging, veiligheid en structuur in de opvoeding. Daarnaast zou de negatieve relatie tussen het hebben van gescheiden ouders die niet meer normaal met elkaar om kunnen gaan en de kwaliteit van de opvoedingsomgeving verklaard kunnen worden doordat de ouders van deze kinderen moeite zouden kunnen hebben met het voldoen aan bepaalde voorwaarden voor een positieve opvoeding zoals het hebben van een liefdevolle relatie, structuur en veiligheid.

Uit huidig onderzoek bleek ook dat deze drie factoren niet de enige factoren zijn die de kwaliteit van het opvoedingsklimaat zouden kunnen beïnvloeden. Er bleek nog een groot deel open te staan; 79% van de kwaliteit van de opvoedingsomgeving zou verklaard worden door andere factoren. Er zou ook gedacht kunnen worden aan of verstandelijke beperkingen, het volgen van speciaal onderwijs, het wonen in een achterstandswijk en sociale uitsluiting. Kinderen die een beperking hebben, ervaren vaak minder zelfbeschikking. Dit houdt in dat zij minder in staat zijn controle uit te oefenen op hun levenssuccessen, wat echter wel van vitaal belang is en ook samenhangt met een positief opvoedingsklimaat (Al-Sharif, 2018). Daarnaast bleek uit onderzoek dat maar 20% van de leerlingen die naar het speciaal voortgezet onderwijs gingen, een baan vindt (Inspectie van het Onderwijs, 2020). Vervolgens scoren werklozen gemiddeld gezien lager op de tevredenheid van het leven (CBS, 2017). Daarnaast bleek ook dat in achterstandswijken vaker een opstapeling van problemen voorkomt wat betreft de fysieke omgeving, criminaliteit, gezondheidsproblemen en de kwaliteit van de scholen (Nederlands Jeugdinstituut, 2022). Door je in zo'n milieu te bevinden, zou er een achterstand kunnen plaatsvinden op het gebied van participatie en de toegang tot instituties en op die manier sociale uitsluiting plaatsvinden wat samenhangt met een lagere tevredenheid van het leven (Coumans & Schmeets, 2020).

Een beperking van huidig onderzoek is het feit dat er is gekozen om de zeventien personen die zich 'anders' voelden te excluderen uit de analyses. Echter, het is wel van belang om uitspraken te kunnen doen over alle acht tot achttienjarige kinderen in Nederland waarbij deze zeventien personen ook toebehoren. Een suggestie voor een vervolgonderzoek zou zijn om de categorie 'anders' onder te verdelen in subcategorieën of om de kinderen in de gelegenheid te stellen hun geslacht zelf te kunnen verwoorden. Op die manier kunnen er ook uitspraken wat betreft de kwaliteit van de opvoedingsomgeving gedaan worden over deze specifieke kinderen.

Daarnaast is er gebruik gemaakt van een selecte steekproef aangezien kinderen in de gelegenheid waren gesteld de vragenlijst in te vullen, maar het niet werd vereist. Hierdoor bestaat de kans dat er al een selectie heeft plaatsgevonden in type kinderen wat mogelijk tot een bias kan

leiden aangezien op die manier de steekproef minder representatief is. Het zou zo kunnen zijn dat vooral de kinderen zonder problemen thuis motivatie hebben om deze vragenlijst in te vullen en dat de kinderen met problemen thuis minder motivatie hadden om de vragenlijst in te vullen en daardoor ook een deel van die kinderen besloot het niet te doen. Hierdoor zou de steekproef eventueel niet representatief kunnen zijn aan alle kinderen tussen de acht en achttien jaar in Nederland en daarom moet er voorzichtig om worden gegaan met het generaliseren van conclusies over de gehele populatie. Een suggestie voor vervolgonderzoek zou kunnen zijn om scholen in Nederland te verplichten de vragenlijst te laten invullen door hun scholieren op een moment onder schooltijd. Op die manier is de kans groter dat de steekproef op de doelpopulatie gaat lijken.

De kwaliteit van de opvoedingsomgeving is gemeten aan de hand van de BIC-S: the Best Interest of the Child Self-Report van Kalverboer en Zijlstra (2006) waarbij veertien omgevingsvoorwaarden samen de kwaliteit van de opvoedingsomgeving vormen. Echter, uit recent onderzoek van Zijlstra et al., (2022) naar de validiteit van de BIC-S bleek dat gezinssituatie zeven voorwaarden bevat, omgevingsituatie vijf voorwaarden en hiernaast nog twee losse voorwaarden zijn. In een volgend onderzoek is het van belang om deze recente informatie over de validiteit van de BIC-S mee te nemen om op die manier een zo valide mogelijk instrument te gebruiken.

Een andere beperking van dit huidige onderzoek is dat de kinderen in de vragenlijst 'Als je het ons vraagt' gevraagd wordt of er problemen thuis zijn, maar verder wordt er niet doorgevraagd naar welk type problemen en in welke ernst en/of mate. Er zouden kinderen bij kunnen zitten met een broer of zus met een licht verstandelijke beperking, maar ook kinderen waarvan beide ouders verslaafd zijn. Wellicht heeft niet elke problematiek een negatieve invloed op de kwaliteit van de opvoedingsomgeving of verschilt eventueel de grootte van de invloed. Een suggestie voor een vervolgstudie zou kunnen zijn om onderscheid te maken in type problematieken thuis waardoor je per problematiek uitspraak zou kunnen doen over de invloed daarvan op de kwaliteit van de opvoedingsomgeving. Hiervoor zou er een extra item toegevoegd moeten worden in de vragenlijst 'Als je het ons vraagt'. Dit geeft een specifiek beeld van de eventuele invloed van de risicofactoren.

Daarnaast beoordelen de kinderen individueel of ze wel of niet te maken hebben met armoede en problemen thuis. In de vragenlijsten worden er geen voorbeelden of richtlijnen gegeven. Het is aan het kind zelf om te beoordelen hoe hij of zij zijn opvoedingsomgeving beoordeelt. Door deze subjectiviteit kan het zijn dat vergelijkbare situaties door het ene kind anders worden beoordeeld dan het andere kind. Enerzijds is dit geen implicatie aangezien het om de beleving van het kind gaat. Als iemand vindt dat er problemen thuis zijn, dan ervaart diegene dat op die manier en is het daarom een relevante factor voor hem of haar die invloed heeft op de kwaliteit van de opvoedingsomgeving. Anderzijds kan deze subjectiviteit ook bias opleveren. Bijvoorbeeld, wanneer de overheid de kwaliteit van de opvoedingsomgeving wil verbeteren door middel van in te zetten op

armoede, dan wordt ervan uitgegaan dat er armoede speelt onder bepaalde gezinnen. Wanneer er interventies worden uitgevoerd om deze gezinnen te helpen, dan is het voor de implementatie en het resultaat wel van belang dat er ook daadwerkelijk armoede speelt bij deze gezinnen.

Een sterk punt van huidig onderzoek is dat er gebruik is gemaakt van een grote steekproef (N=1688) waardoor het onderzoek in staat is om een groot effect aan te tonen. Dit wordt ondersteund door het feit dat er in huidig onderzoek significante verbanden zijn gevonden tussen armoede, gescheiden ouders en het hebben van problemen thuis en met de kwaliteit van het opvoedingsklimaat.

Literatuur

- Al-Sharif, S. (2018). *What Special Education Teachers Need to Know about the Self-Determination Skills to Assist Students with Disabilities?* In Online Submission. Online Submission
- Amato, P.R. (2006). *Children and divorce: What we know and what we need to know*. Paper presented at the International Conference on Children and Divorce, 24–27 July 2006, University of East Anglia, Norwich, UK.
- Ammerman, R. T., Shenk, C. E., Teeters, A. R., Noll, J. G., Putnam, F. W., & Van Ginkel, J. B. (2012). *Impact of Depression and Childhood Trauma in Mothers Receiving Home Visitation*. *Journal of Child and Family Studies*, 21(4), 612–625.
- CBS. (2017). *Kwaliteit van leven in Nederland*. Geraadpleegd op 2 juni 2022, van https://www.cbs.nl/-/media/_pdf/2017/50/kvl2017b5_web.pdf
- Cohen J. *A power primer*. *Psychol Bull.* 1992 Jul;112(1):155-9. doi: 10.1037//0033-2909.112.1.155. PMID: 19565683.
- Colpin, H., Vandemeulebroecke, L., & Ghesquiere, P. (2004). *Supporting the Educational*
- Coumans, M., & Schmeets, H. (2020). *Sociale uitsluiting in Nederland: wie staat aan de kant?* Centraal Bureau voor de Statistiek. <https://www.cbs.nl/nl-nl/longread/statistische-trends/2020/sociale-uitsluiting-in-nederland-wie-staat-aan-de-kant-?onepage=true#:~:text=Onder%20sociale%20uitsluiting%20wordt%20verstaan,en%20institutes%2C%20en%20normatieve%20integratie>
- Frieze, S. (2015). *How Trauma Affects Student Learning and Behaviour*. *BU Journal of Graduate Studies in Education*, 7(2), 27–34.
- González, L., Estarlich, M., Murcia, M., Barreto-Zarza, F., Santa-Marina, L., Simó, S., Larrañaga, M. I., Ruiz-Palomino, E., Ibarluzea, J., & Rebagliato, M. (2021). *Poverty, social exclusion, and mental health: The role of the family context in children aged 7–11 years in a mother-and child cohort study*. *European Child & Adolescent Psychiatry*. <https://doi-org.proxyub.rug.nl/10.1007/s00787-021-01848-w>
- Hoyt, L. T., Sabol, T. J., Chaku, N., & Kessler, C. L. (2019). *Family income from birth through adolescence: Implications for positive youth development*. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 64. <https://doi-org.proxy-ub.rug.nl/10.1016/j.appdev.2019.101055>
- Ince, D., & Kalthoff, H. (2020). *Opgroeien en opvoeden: Normale uitdagingen voor kinderen, jongeren en hun ouders*. Nederlands Jeugdinstituut. Geraadpleegd op 30 mei 2022, van <https://www.nji.nl/system/files/2021-04/Opgroeien-en-opvoeden.pdf>
- Inspectie van het Onderwijs (2020i). *De Staat van het Onderwijs 2020*. Utrecht: Inspectie van het Onderwijs

- Jaycox, L. H., Langley, A. K., Stein, B., Wong, M., Sharma, P., Scott, M., & Schonlau, M. (2009). *Support for students exposed to trauma: A pilot study*. *School Mental Health*, 1(2), 49-60.
doi:10.1007/s12310-009-9007-8
- Johnson, A. K., Fulco, C. J., & Augustyn, M. B. (2019). *Intergenerational continuity in alcohol misuse: Maternal alcohol use disorder and the sequelae of maternal and family functioning*. *Psychology of Addictive Behaviors*. <https://doi-org.proxy-ub.rug.nl/10.1037/adb000046>
- Kalthoff, H. (2020). *Opgroeien en opvoeden in armoede* (3e herziene versie). Nederlands Jeugdinstituut. Geraadpleegd op 31 mei 2022, van <https://www.nji.nl/system/files/2021-04/Opgroeien-en-opvoeden-in-armoede.pdf>
- Kalverboer, M. E., & Zijlstra, A. E. (2006). *Het belang van het kind in het Nederlands recht; Voorwaarden voor ontwikkeling vanuit een pedagogisch perspectief*. Amsterdam: SWP Uitgeverij.
- Kalverboer, M., Ten Brummelaar, M., Post, W., Zijlstra, E., Harder, A., & Knorth, E. (2012). *The Best Interest of the Child-Questionnaire, reliability and validity: Preliminary data on the question 'where to live after detention or secure treatment?'* *Criminal Behaviour and Mental Health*, 22(1), 41–52. <https://doi-org.proxy-ub.rug.nl/10.1002/cbm.825>
- Keller, H., Voelker, S., & Yovsi, R. D. (2005). *Conceptions of Parenting in Different Cultural Communities: The Case of West African Nso and Northern German Women*. *Social Development*, 14(1), 158–180. <https://doi-org.proxy-ub.rug.nl/10.1111/j.1467-9507.2005.00295.x>
- Mansur, S. (2021). *Accessible Strategies to Support Children's Mental Health and Wellbeing in Emergencies: Experience from the Rohingya Refugee Camp*. *Journal on Education in Emergencies*, 7(1), 150–163.
- Maslow, A. H. (1970). *Motivation and Personality* (2e versie). New York: Harper and Row.
- McLeod, S. (2007). *Maslow's Hierarchy of Needs*. Geraadpleegd op 15 maart 2022, van <https://www.simplypsychology.org/maslow.html>
- Mullola, S., Brooks-Gunn, J., Elovainio, M., Hakulinen, C., Schnepfer, L. M., & Notterman, D. A. (2021). *Early childhood psychosocial family risks and cumulative dopaminergic sensitizing score: Links to behavior problems in US 9-year-olds*. *Journal of Affective Disorders*, 280(Part A), 432–441. <https://doi-org.proxy-ub.rug.nl/10.1016/j.jad.2020.11.026>
- Nederlands Jeugdinstituut. (2022). *Armoede en Welbevinden*. Geraadpleegd op 2 juni 2022, van <https://www.nji.nl/armoede/welbevinden#:~:text=Soziale%20uitsluiting,bepaalde%20ontwikkeling%20en%20sociaal%20isolement.>

- Nederlands Jeugdinstituut. (2022). *Scheiding*. Geraadpleegd op 29 april 2022, van <https://www.nji.nl/scheiding>
- Pracana, C., & Wang, M. (2020). *Psychological Applications and Trends 2020*. *Online Submission*.
- Richtlijnen Jeugdhulp. (2018, 4 oktober). *Het pedagogisch klimaat op school en in de behandelgroep: Een voorspelbare en stimulerende (groeps)omgeving*. Geraadpleegd op 16 februari 2022, van <https://richtlijnenjeugdhulp.nl/adhd/adhd-pedagogisch-klimaat/adhd-omgeving/#:~:text=aspecten%20worden%20besproken,-,Een%20positief%20opvoedingsklimaat,het%20aanleren%20van%20nieuwe%20vaardigheden>
- SHI, Y.; LIN, X. *A Test of Maslow's Hierarchy of Needs Concept by a Correlational Model among Adult Learners*. American Association for Adult and Continuing Education, [s. l.], n. 2020, 2020. Disponível em: <https://search-ebSCOhost-com.proxy-ub.rug.nl/login.aspx?direct=true&db=eric&AN=ED611655&site=ehost-live&scope=site>. Acesso em: 2 jun. 2022.
- Sotomayor-Peterson, M., De Baca, T. C., Figueredo, A. J., & Smith-Castro, V. (2013). *Shared parenting, parental effort, and life history strategy: A cross-cultural comparison*. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 44(4), 620–639. <https://doi-org.proxy-ub.rug.nl/10.1177/0022022112455456>
- Ten Brummelaar, M., Kalverboer, M., Harder, A., Post, W., Zijlstra A, & Knorth, E. (2014). *The Best Interest of the Child Self-Report Questionnaire (BIC-S): Results of a Participatory Development Process*. *Child indicators research*, (7)3, 569-588. <https://doi.org/10.1007/s12187-013-9225-3>
- Tweed, S. H., & Ryff, C. D. (1996). *Family climate and parent-child relationships: Recollections from a nonclinical sample of adult children of alcoholic fathers*. *Research in Nursing & Health*, 19(4), 311–321. [https://doi-org.proxy-ub.rug.nl/10.1002/\(SICI\)1098-240X\(199608\)19:4<311::AID-NUR5>3.0.CO;2-L](https://doi-org.proxy-ub.rug.nl/10.1002/(SICI)1098-240X(199608)19:4<311::AID-NUR5>3.0.CO;2-L)
- Van Eijkeren, M. (2012). *Pedagogisch didactisch begeleiden* (3e druk). Amersfoort: ThiemeMeulenhoff Verenigde Naties (1989). Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind. <https://www.kinderombudsman.nl/system/files/inline/Blauwe-boekje-Kinderrechtenverdrag.pdf>
- Van Os, E. C. C. (Carla), Zijlstra, A. E. (Elianne), Knorth, E. J. (Erik), Post, W. J. (Wendy), & Kalverboer, M. E. (Margrite). (2018). *Recently arrived refugee children: The quality and outcomes of Best Interests of the Child assessments*. *International Journal of Law and Psychiatry*, 59, 20–30. <https://doi-org.proxy-ub.rug.nl/10.1016/j.ijlp.2018.05.005>

- Verheul, R. & De Jong, A. (2016). *Als je het ons vraagt: De Kinderombudsman op Kinderrechtentour* (Publicatienummer: KOMO18/2016). Den Haag: De Kinderombudsman
- Walter, L., Fuchs, L. M., Schupp, J., & von Scheve, C. (2020). Living conditions and the mental health and well-being of refugees: Evidence from a large-scale German survey. *Journal of Immigrant and Minority Health*, 22(5), 903–913. <https://doi-org.proxy-ub.rug.nl/10.1007/s10903-019-00968-5>
- Young, M. (2019). *Does work–family conflict vary according to community resources?* *Family Relations: An Interdisciplinary Journal of Applied Family Studies*, 68(2), 197–212. <https://doi-org.proxy-ub.rug.nl/10.1111/fare.12348>
- Zijlstra, A. E., Post, W. J., De Jong, A., Hopman, M., & Kalverboer, M. E. (2022). The Best Interest of the Child-Self Report (BIC-S): Psychometric properties of the adapted version BIC-S used as a monitoring’s-instrument measuring the quality of the living environment of children from a child’s rights perspective [Ongepubliceerd manuscript]. Faculteit der Gedrags- en Maatschappijwetenschappen, Rijkuniversiteit Groningen.